

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

‘Ο Τ Ο Σ Ο Ν Ο Σ Ο Ν !

Μνήμη ενός σοφού ανθρώπου

Μνήμες παιδικές

Είχα τελειώσει το περασμένο μου άρθρο, αφιερωμένο στη φρονιμιά και την ακεραιότητα, όταν τελειώς ξαφνικά και επίμονα καρφώθηκε μια λέξη στο μυαλό μου: «τόσονόσον». Τετρασύλλαβη λέξη, τονισμένη διακεκριμένα εξίσου σε δύο συλλαβές, έρχόταν και επανερχόταν στη σκέψη μου. ‘Ο τόσονόσον, ο τόσονόσον...

‘Επρόκειτο για πρόσωπο συγκεκριμένο, απ’ αυτά που οι παιδικές μνήμες επαναφέρουν κάθε τόσο και μας κάνουν να το επαναλαμβάνουμε συνεχώς, μη τυχόν και ή επανάληψη μας επαναφέρει στη σημασία αυτής της μαγικής κατά τα φαινόμενα λέξης.

‘Ανήκε κι αυτός στην οικογενειακή πινακοθήκη, που οι μεγαλύτεροι, όταν καθόμαστε σε χειμωνιάτικες νύχτες γύρω από τη σόμπα, συνήθιζαν να μας ξαναγούν. ‘Αλλη παράξενη φιγούρα ήταν ο «τιανιαρόν», που φάνταζε στην παιδική μου φαντασία σαν κάποιος αιγύπτιος ή βαβυλώνιος βασιλιάς.

Οι διηγήσεις γι’ αυτούς, άπαντες άπόντες από καιρό, τους υποστασίαζαν και σε λίγο τους είχαμε παρόντες με σάρκα και οστά να κάνουν συντροφιά μαζί μας. Με το πέρασμα του χρόνου ξεχνιόντουσαν τα χαρακτηριστικά τους, το άφετηρικό γεγονός που τους είχε προσδώσει την προσωνομία, και μέναμε μόνοι να πονοκεφαλιάζουμε αναζητώντας τη λύση του αίνιγματος, του γρίφου, όπως τότε που αγωνιούσαμε να βρούμε τις σωστές απαντήσεις, όταν μας φώταγαν μικρούς «ποιά πόλη σου λέει ότι είναι καλά στην υγεία της» (Καλάμει).

‘Ελεύθερος συνειρμός;

Σπαζοκεφαλιά λοιπόν και όχι από τις μικρές αυτές «ό τόσονόσον»! Γιατί άραγε να έλθει έτσι ως ελεύ-

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
‘Αναπλ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου ‘Αθηνών

θερος συνειρμός άμέσως μετά την συγγραφή του άρθρου; Το ζήτημα άπαιτούσε ψυχαναλυτική... προσέγγιση. Τι συνειρμός κι αυτός.

‘Αναμοχλεύοντας τη μνήμη μου θυμήθηκα, ότι ο «τιανιαρόν» είχε επονομασθεί ούτως έκ του ότι συνήθιζε ευκαιρώς άκαιρώς για κάθε τι που του συνέβαινε να άναφωνεί «τί άνιαρόν!» Κάπου την είχε ξεσηκώσει ο άνθρωπος την έκφραση και πήγαινε δέν πήγαινε στην περίπτωση, αυτός το χαβά του, μέχρις ότου του έμεινε ως παρατσούκλι. ‘Ο «τόσονόσον» όμως; Μήπως ήταν ίδια περίπτωση;

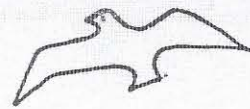
Προσέτρεξα στα φώτα της μητέρας μου. «‘Ο τόσονόσον» ήταν και αυτός ύπαρκτο πρόσωπο. Καθαρευοσιάνος έκ πεπουθήσεως, της εποχής άλλωστε, συνήθιζε αυτή την έκφραση συνειδητά. ‘Ηξερε τι έλεγε. Σοφός συγγενής, στον όποιο πολλοί προσέφευγαν για τα φώτα του, βοηθούσε τους πάντες με τον καλό του λόγο, με την επίκαιρη συμβουλή, με την όρθή άπάντηση.

Οι περισσότεροι που τον πλησίαζαν είχαν ήδη μέσα τους την άπάντηση που «έπρεπε» να τους δώσει. Αυτόι είχαν δικιο στη διαμάχη τους με τον τάδε γνωστό, τον δεινα συγγενή. ‘Ηταν φως φανάρι ότι ή λύση ή δικιο τους ήταν ή πιό όρθή. Δέν χωρούσε καμία άμφιβολία γι’ αυτό. Δέν γινόταν να δοϋν τα πράγματα διαφορετικά. Είχαν δική τους «έποψη» των πραγμάτων, δλέπανε μόνο το δικό τους. ‘Επρεπε τελικά να γίνει εΐτε το δικό τους εΐτε... κανεός άλλου. Και στην περίπτωση που δέν θα επικρατούσε το δικό τους, τότε δέν έπρεπε να γίνει ο υ τ ε το ένα ο υ τ ε... το άλλο.

‘Η άποψη και οι έποψεις

Τότε, ο σοφός εκείνος άνθρωπος, άγανακτισμένος από τη μονομέρεια των συνομιλητών του, από τις πολλές έ π ό ψ ε ι ς που του παρουσίαζαν ένδεχομένως

ο έ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

οί συνομιλητές του, επιχειρούσε, μετατιθέμενος διαδοχικά τότε στο σημείο του ενός και τότε του άλλου, να σχηματίζει κάποια ἄ π ο ψ η ολοκληρωμένη, και να δει περί τίνος ακριβώς πρόκειται. Και τότε, προσπαθούσε να μην είναι ο ίδιος μονομερής, μονοδιάστατος, ή του ύψους ή του βάθους. Δοκίμαζε να συγκρι-ράσει τις απόψεις και να δείξει τα δίκαια και τα όρθα που υπήρχαν τ ό σ ο ν στη μία ὄ σ ο ν και στην άλλη περίπτωση.

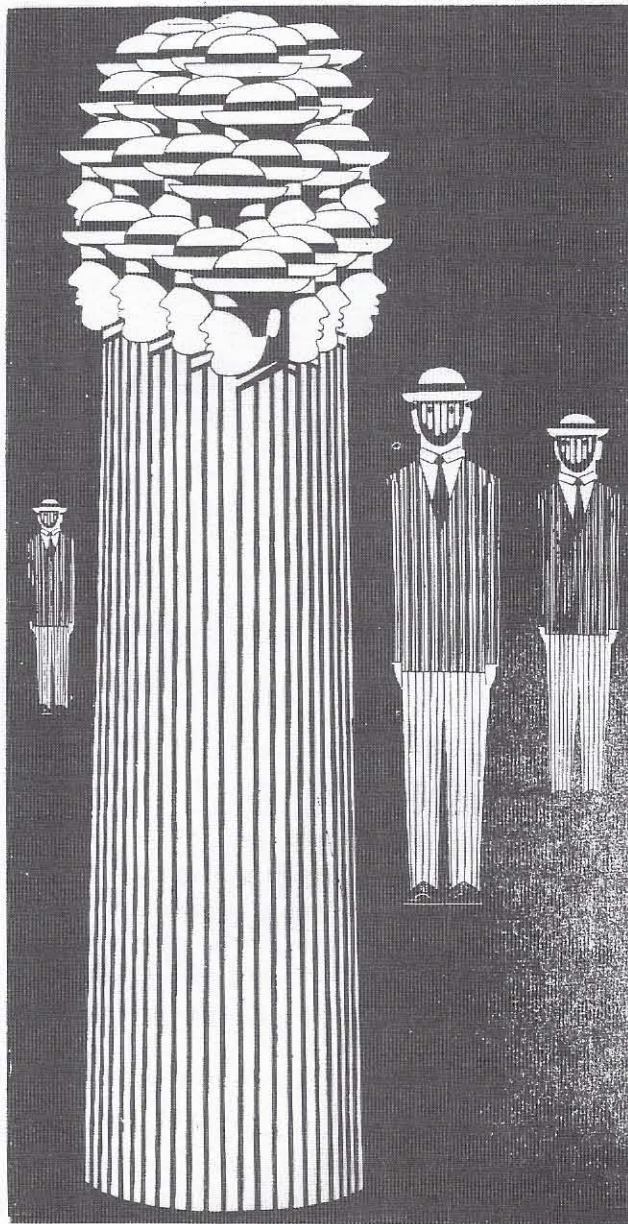
Αυτό, βέβαια, δεν απέκλειε να υποδεικνύει τότε θα έπρεπε να γίνει είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε τότε θα έπρεπε να μη γίνει ούτε το ένα ούτε το άλλο. Ήστέκετο κριτικά και διακριτικά για τ ό π ρ έ π ο ν εκείνης της στιγμής. Κυρίως ήθελε να αποκλείσει τ ό μ ο ν ό π λ ε υ ρ ο, τ ό ἀ π ο κ λ ε ι σ τ ι κ ό... "Έτσι έμεινε τόσο παρομιώδης ή έκφρασή του, ώστε να έπονομασθεί «ό τόσο-όσον».

Ἀναγκαστικός συνειρμός!

"Έτσι, λοιπόν, πρέπει να εξηγείται ο «ελεύθερος συνειρμός», που τελικά γίνεται πρὸς τ ό τέλος του σημερινοῦ άρθρου «ἀναγκαστικός». Γιατί είναι ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀκολουθήσουμε τή συμβουλή του «τόσονόσον». Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να παραμένουμε ἀναποφάσιτοι ἀναζητώντας χιλίες απόψεις ή να παίρνουμε ἀπόφαση διαλέγοντας τήν πρώτη που θα μᾶς ἔλθει και θα είναι «καλή και συμφέρουσα», και στὰ δικά μας τὰ μέτρα.

Θὰ πρέπει να γίνουν ὅπωςδήποτε οί ἀναγκαῖες τομές, να τηρηθούν οί ἀπαραίτητες ἀποστάσεις, να ληφθούν οί ἀποφάσεις που ἐπείγουν και να ἀναβληθούν ἄλλες. Ἐκαίνο που ἔχει σημασία είναι να διατηρηθεῖ μιὰ σφαιρικότητα, μιὰ ὀλιστική και καθολική ἀντιμετώπιση τῶν πραγμάτων. Νά μπορῶ να στέκω πολυμερῶς, σέ πολλά μέρη, κι ὄχι μόνο σέ ἕνα ἀπό τὸ ὁποῖο θὰ ἔχω ἀναγκαστικά περιορισμένη θέα τῶν πραγμάτων. Κι ἂν ὄν μπορῶ ν' ἀλλάζω θέσεις, να μετατίθεται στις θέσεις ή στη θέση του άλλου ή τῶν ἄλλων, να μπορῶ «να κοιτῶ μπρὸς και πίσω, να κοιτῶ τὰ πράγματα να περιστρέφονται, να δείχνουν ὅλες τις πλευρές τους».

Παραστατική ἀπεικόνιση αὐτῆς τῆς «περιστροφῆς» πραγματοποιεῖται στην ξύλινη κωδικοποιημένη μορφή του «κιονόκρανου» του Γιάννη Γαῖτη. Τὸ ἐρμηνεύσαμε

σὰ μιὰ «διαμαρτυρία» στην ἀλύγιστη στατικότητα τῶν ἄλλων τριῶν μορφῶν, που στημένες ἀδυνατοῦν και ἀνοῦνται να περιφέρουν ἔστω και τὸ βλέμμα τους για να δοῦν κάτι που βλέπουν οί ἄλλοι. Ὁ ἄρξωνας τῆς περιορίζεται σὸ ἐλάχιστο, τὰ ὀπτικά τους πεδία σφρικνώνονται. Ἡ φιγούρα αὐτῆ ἀποτελεῖ ἕνα συμβολο-συναγεριμὸ για ἕναν ὑψηλὸ ὑπερφύλι ἀνθρώπο ενός κλει-

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(Σκέψεις γύρω από το κήρυγμα τής 'Εκκλησίας)¹

Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΗΛ. ΜΟΥΣΤΑΚΑ
Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μ. Τρίκκης καὶ Σταγῶν

Σεβασμιώτατε,

Δέν μπορῶ ν' ἀποσιωπήσω τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ψυχικὴ μου ἀγαλλίαση στὸ προσκλητήριό σας γιὰ τὴν παρούσα σύναξή μας.

Καὶ τοῦτο ὄχι βέβαια γιατί θὰ θιγοῦν θέματα φλέγοντα ἀπὸ ἐπικαιρότητα καὶ ἀπροσμέτρητη σημασία γιὰ τὴν ἱερατικὴ μας διακονία, ἀλλ' οὔτε γιατί, πιστεύω, πῶς οἱ δυνατότητες καὶ τὰ ὄρια μιᾶς σύναξης ὥρῶν, ὅπως ἡ παρούσα, μπορεῖ νὰ ἀναβαπτίσει καὶ νὰ ἀναγεννήσει στὰ νάματα μιᾶς νέας Πεντηκοστῆς τὰ «δοτράκινα σκευή» τῶν ἱερατικῶν μας ὑπάρ-

1. Εἰσήγηση ποὺ ἐγίνε στις 12.11.1990 στὴ σύναξη τῶν Ἱεροκηρύκων - Κατηχητῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν.

σίματος στὸν ἑαυτὸ μας ποὺ θεωρεῖ ὅτι μόνον ὅ,τι δλέπω ὑπάρχει, ὅ,τι νομίζω πρέπει νὰ εἶναι πιστευτό, ἐφόσον μάλιστα ὑπάρχω ἐγώ, δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος*.

Αὐτο - πεποιθήσεις

Μιά τέτοια στάση δὲν ἐγκυμονεῖ μόνον τὸν κίνδυνον νὰ κλεισθῶ καὶ νὰ ἀποκλεισθῶ στὰ ὄρια τοῦ ἑαυτοῦ μου. Πολλές φορές μὲ περιορίζει σὲ ἀκόμα στενότερα ὄρια. Δέν ἀφήνει νὰ διακρίνω ἀκόμα καὶ τίς πραγματικὲς μου δυνατότητες. Δημιουργοῦνται ὀριασμένου τύπου αὐτο-πεποιθήσεις ποὺ περιχαρᾶνόν τὴν κινήσεις μου καὶ μὲ καθυλώνουν. Ἔτσι, συχνὰ μοῦ δημιουργεῖται ἡ πεποίθηση ὅτι κάνω μόνον γι' αὐτὴ τὴν ἐργασία καὶ ὄχι γιὰ τὴν ἄλλη· ὅτι μόνον αὐτὲς οἱ ἀσχολίες μοῦ ταιριάζουν καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολοῦμαι μὲ ἄλλα θέματα. Ἐγὼ εἶμαι «θεωρητικὸς» τύπος ἐνῶ μὲ τὰ «πρακτικὰ» θὰ πρέπει ν' ἀσχολοῦνται ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας μου ἢ τῆς ὑπηρεσίας μου. Κατ' αὐτὸν τρόπο κυριαρχοῦν ἐμμονες ἰδέες ποὺ μᾶς βασανίζουν χωρὶς πολλές δυνατότητες νὰ μπορούμε νὰ ξεφύγουμε βρίσκοντας κάποια διέξοδο.

Πολλές φορές αὐτὴ μας ἡ αὐτο-πεποίθηση ἔχει προκληθεῖ ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, τοῦ ἄμεσου ἢ τοῦ ἔμμεσου περιβάλλοντός μας, ποὺ ἀπαφάνθησαν κάποτε γιὰ τὸ τί μπορούμε ἢ τὸ τί δὲν μπορούμε νὰ κάνομε.

Ξεῶν καὶ συνειδήσεων καὶ νὰ τὰ μεταβάλλει σὲ πυρόφρα καὶ πνευματοφόρα ὀχήματα ἀποστολικῆς ὁλκῆς καὶ πατερικῆς ἔκτασης.

Ὁ λόγος βρίσκεται σ' ἓνα ἄλλο ἐντελῶς ἀνθρώπινο σημεῖο. Στὸ γεγονός ὅτι ὅλοι οἱ κήρυκες καὶ κατηχητὲς διάκονοι —κληρικοὶ καὶ λαϊκοί— τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, διεσπαρμένοι ὅλο τὸ χρόνο στὸν ἀγρὸ τοῦ Θεοῦ, στὸ βουνὸ ἢ στὸν κάμπο, ἔχοντας σήμερα στὸ μέσο τὸν Ἐπίσκοπο, τὸν ἀποκλειστικὰ ὑπεύθυνο, σὲ τύπο καὶ τόπο Χριστοῦ, ποιμένα τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἀποθέσαμε κάθε μέριμνα βιωτικὴ, βρισκόμαστε μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ὁ ἓνας δίπλα στὸν ἄλλο γιὰ μιὰ πνευματικὴ συνάντηση καὶ ἐπικοινωνία.

Ἦρθαμε ἐδῶ, γιὰ ν' ἀνταλλάξουμε τίς σκέψεις μας,

Ὁ «λόγος» τους, ἀντὶ νὰ γίνει σάρκα μὲ τρόπο δημιουργικὸ, ἐγίνε σάρκωμα ποὺ ἀλλοιώνει τὴν πραγματικὴ μας μορφή καὶ ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἑαυτοῦ μας. Γιὰ πόσες καὶ πόσες ἀμέλειες, ὀλιγωρίες, παραβλέψεις, δὲν εἶναι ἀφορμὴ αὐτὲς οἱ αὐτο-πεποιθήσεις μας, ἐπειδὴ κάποτε πείσαμε ἑαυτοὺς καὶ ἐπιχειρήσαμε νὰ πείσουμε καὶ ἄλλους, ὅτι αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο καὶ τὸ ἄλλο δὲν μᾶς ἀφορᾶ, καὶ ὅτι εἶναι ἄλλων δουλειὰ νὰ τὸ κάνουν.

Εὐτυχῶς, ὅμως, ποὺ τέτοιες πεποιθήσεις μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καὶ «τελεσιδικες». Ὑπάρχουν πάντα περιθώρια γιὰ «ἔφραση», ὅπου καὶ θὰ ἐκδικασθοῦν οἱ πεποιθήσεις μας. Ἐκεῖ θὰ εἶμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀντιμετωπίσουμε πεποιθήσεις καὶ ἄλλων ἀνθρώπων. Σύνδεσμοι καὶ ἐπιρρήματα (εἶτε, οὔτε, τόσον), ποὺ ἀναφέρουμε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου μας, θὰ ἄρουν πολλαπλῆ καὶ διαφοροποιημένη χρῆση. Τὸ παράδειγμα τοῦ «Τόσονόσον» μᾶς εἶναι δὲδηγητικό.

* Πρὸβλ. ἄρθρο μου «Ἵπάρχω, ἀρα... δὲν ὑπάρχεις!», στὸν «Ἐφημέριο» 1/15 Νοεμβρίου 1988, ἀρ. 16, σ. 336-337. Βλ. ἐπίσης τίς σ. 59-62 τοῦ ἀνατόπου μου Θεραπεία τῆς κῆθι α κ ο ν ι α, Ἀθήνα 1989. Ἡ «μορφή» τοῦ Γιάννη Γαῖτη προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐπισθόφυλλο τοῦ Καταλόγου μὲ τὴν ἀφορμὴ ἐκδόσεως ἔργων του στὴν Ἐθνικὴ Παναγοθήκη τὸ 1984. Στὸν κατάλογο διήρχε σύντομο κατατοπιστικὸ σημεῖωμα τῆς Νέλλης Μισορλῆ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους - σύμβολα τοῦ καλλιτέχνη. Τὸ Παλλικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀθηνῶν φιλοξενεῖ αὐτὴ τὴν περίοδο τὴν ἐκθεση «Γιάννης Γαῖτης 1948-50».